

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

KİTAP İNCELEMESİ

Senem AYDIN-DÜZGİT, Constructions of European Identity: Debates and Discourses on Turkey and the EU

Lerna K. YANIK

Doç. Dr., Kadir Has Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Constructions of European Identity: Debates and Discourses on Turkey and the EU

Senem AYDIN-DÜZGİT

Houndmills, Basingstoke, Hampshire ve New York, NY, Palgrave Macmillan, 2012.
ISBN 978-0-230-34838-7

Hazırlayan: Lerna K. YANIK*

Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, Avrupa Birliği'nin (AB) ya da Avrupalı devletlerin, Avrupa'nın ötekisi saydıkları devletler üzerinden kendi kimliğini/kimliklerini tanımladığı/tanımladıkları olgusu daha sıklıkla telaffuz edilir bir hale gelmiştir. Pek çok tarihsel ve güncel örnekle perçinlenen bu tartışmaya, Sinem Aydın-Düzgıt, *Constructions of European Identity: Debates and Discourses on Turkey and the EU* isimli kitabıyla daha derinlemesine ve daha sistematik biçimde yaklaşmakta ve bu alana yöntemsel açıdan yeni bir soluk getirmektedir.

Kitabın ulaştığı ana sonuç, çok kısaca, Avrupa'nın değişik düzeylerde ötekisi olan Türkiye'nin AB üyeliğini tartışarak aslında Avrupa kimliğini değişik bileşenleriyle söylemesel olarak tekrar tekrar ürettiğidir. Bu sonuç malumun ilanı olsa da, yöntemsel olarak bu çalışma yapısalcılık sonrasını (*post-structuralism*) bir çerçeveye oturtmakta ve bu konuda söylem analizini iyi bir şekilde uygulayan örnek bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Söylem analizine dayanak teşkil eden verileri, 1999 ile 2010 yılları arasında AB kurumlarından Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyon'unda yapılan tartışmaların tutanakları, AB'nin üç büyük üyesi İngiltere, Almanya ve Fransa'daki yerel meclis tutanakları ve yazarın yukarıda bahsi geçen bu kurumlarda ve bu ülke siyasetçileriyle yaptığı mülakatlar ve bu siyasetçilerin verdikleri demeçler oluşturmaktadır. 1999 yılı Türkiye'nin Helsinki Zirvesi'nde AB adayı ilan edildiği yıldır. En son tutanak 2010 yılına aittir. Yani yazar 1999'dan itibaren 10 yıllık bir süreci mercek altına almıştır.

Kitap giriş ve sonuç bölümleri de dâhil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Aydın-Düzgıt araştırmanın yöntemsel çerçevesini, yani post-yapısalcılığı ele almaktadır. Yazar bu bölümde ilk olarak uluslararası ilişkilerde kimlik konusunu işleyerek başlamaktadır. Daha sonra inşacılık ve post-yapısalcılık arasındaki farkı anlatmaktadır. Bunu yaparken yazar, inşacılığın uluslararası ilişkilerde ve özellikle de devletlerin dış politika davranışlarında kimliği bir değişken olarak ele almasına karşın, yapısalcılık sonrasının dış politika yapımıyla birlikte kimliğin de değiştiğini varsayarak, kimliğe tam bir değişken olarak yaklaşmadığının altını çizmektedir. Yine bu bölümde Aydın-Düzgıt, kitabın amacının sadece, "Türkiye'nin nasıl algılandığı ya da temsil edildiği değil, bu temsillerden değişik Avrupalıların nasıl inşa edildiğini ve bu insanın nelere yol açtığını göstermek." (s.12) olduğunu söylemektedir. Aydın-Düzgıt'ın bulgularına göre, Türkiye ve Türkiye'nin AB

* Doç. Dr. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İİSBF, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
E-posta: lerna.yanik@khas.edu.tr.

ile olan ilişkisi üzerine yoğunlaşan tartışmalar değişik Avrupa(ların) dört “söylem konusuyla” (*discourse topic*) “kavramsallaştırmasına” (s.27) ya da inşasına yol açmaktadır: (1) Avrupa’nın bir güvenlik topluluğu (*security community*) olması, (2) Avrupa’nın demokratik değerlerin koruyucusu (*upholder of democratic values*) olması, (3) Avrupa’nın siyasal bir proje (*political project*) olması, (4) Avrupa’nın bir kültür alanı (*cultural space*) olması.

Bu dörtlü Avrupa(lar) tanımlaması aynı zamanda kitabın dört ana bölümünü de oluşturmaktadır. Bu dörtlü Avrupa tanımlanmasının en ilginç yönü, her bir Avrupa tanımlanmasının aslında birbirinin zıttı olan Türkiye temsilleriyle yapılmasıdır. Örneğin Avrupa’yı Avrupa yapan öğelerden biri olan Avrupa’nın güvenlik topluluğu şeklinde tasvir edilmesi, Türkiye’nin hem medeniyetler çatışmasına çare olabilecek bir ülke olarak hem de Türkiye’nin Avrupa güvenliğine potansiyel bir tehlike olarak görülmesiyle eş zamanlı olarak yapılmaktadır. Yine aynı şekilde Avrupa’nın demokratik değerlerin koruyucusu kimliğinin tescil edilmesi, Türkiye’nin portresinin hem hiç değişmeyen bir şekilde demokratik olmayan bir ülke hem de Türkiye’nin demokrasi yönünde değişim geçirmesi mümkün olan bir ülke biçiminde tasvir edilmesiyle mümkün olmaktadır. Aynı zıt tanımlamalar Avrupa’nın kimliğini oluşturan diğer bileşenler için de geçerlidir. Öyle ki, Türkiye Avrupa siyasal projesine bir tehdit olarak, hem de Avrupa siyasal projesine uyum sağlayabilecek bir ülke olarak görülmektedir. Benzer bir şekilde Türkiye hem Avrupa’nın kültürel homojenliğini sulandıran hem de Türkiye’nin Avrupa’nın kültürel çeşitliliğine katkıda bulunabilecek bir öge olarak kabul edilmekte ve bu tanımlamalar birbirleriyle çelişmelerine rağmen Avrupa kimliğine katkıda bulunmaktadırlar. Özetle yazar, Türkiye’nin neredeyse birbirine zıt tasvirlerinin Avrupa’yı inşa etmek için ne şekilde kullanıldığını başarıyla göstermektedir.

Kitap, Avrupa’nın inşasını göstermek için yukarıda da belirtildiği gibi tutanakları, mülakatları ve demeçleri esas almaktadır. Bu metinlerde geçmekte olan söylemsel stratejilere bakarak (*discursive strategy*) Türkiye tasvirlerini Avrupa kimliğiyle bağdaştırmaktadır. Yazar analizini yönlendiren dört adet söylemsel strateji belirlemiştir: referans/aday gösterme (*referential/nomination*), ifşacı (*predication*), meşrulaştırmacı (*argumentation*), pekiştirici (*intensification/mitigation*) (s.23). “Türkiye’nin kalabalık nüfusu,” “Türkiye’nin ekonomik durumu,” “insan hakları ve demokrasi,” “silahlı kuvvetler üzerinde sivil denetim,” “Kıbrıs,” “Türkiye’nin üyeliğinin jeopolitik sonuçları,” “kamuyunun tepkisi” ve “kültürel ve dinsel farklılıklar” gibi konular aslında birer söylemsel strateji olup, Türkiye tasvirlerini ve bu Türkiye tasvirleri üzerindende Avrupa’nın kavramsallaştırmasına yol açmaktadır.

Girişte de belirtildiği üzere Aydın-Düzgüt’in *Constructions of European Identity: Debates and Discourses on Turkey and the EU* başlıklı çalışması, yıllardır süre gelen Avrupa’nın kendisini Avrupa’nın ötekileri üzerinden tanımlaması savını Türkiye örneği üzerinden, yönetsel olarak daha sistematik ve sağlam bir zemin üzerine bina etmeyi başarmakta ve dolayısıyla bu konuda *Constructions of European Identity: Debates and Discourses on Turkey and the EU* farklı olarak konumlandırmaktadır. Özellikle Türkiye’nin değişik temsilleri söz konusu olduğunda Avrupa’daki siyasal partiler ve siyasal görüşler arasındaki nüansları yakalaması ve bunların altlarını çizmesi analizin ne kadar detaylı yapıldığını göstermesi açısından önemlidir. Yazarın belki biraz daha açması gereken konu, Türkiye üzerinden “Avrupa’nın” mı yoksa “Avrupaların” mı inşa edildiğidir. Yani ortaya çıkan tek bir Avrupa

kimliği midir yoksa birden fazla Avrupa'dan ve kimlikten bahsetmek mi söz konusudur? Örnek vermek gerekirse, kitabın ana başlığı "*Constructions of European Identity*"dir. Yani okuyucu başlığa bakarak tek bir Avrupa olduğu izlenimine kapılmaktadır ama yukarı da belirtildiği gibi sayfa 12'de kitabın amacının "Türkiye'nin nasıl algılandığı ya da temsil edildiği değil, bu temsillerden değişik Avrupa(ların) nasıl inşa edildiğini ve bu inşanın nelere yol açtığını göstermek," olduğu söylenmektedir. Bu durum kitabın sonuç bölümünde de tekrarlanmakta, yazar kitabın bulguları arasında, "Türkiye genişlemesi tartışmaları çerçevesinde ve değişik ideolojik, milli ve kurumsal ortamlarda çoklu Avrupalıların inşa" (s.171) edilmesini göstermektedir. Burada sorulması gereken bir başka soru da aslında "bu metinlerde inşa edilen Avrupa Birliği mi yoksa Avrupa'nın kendisi mi?" sorusudur. Okuyucu kitabı okurken bu Avrupa(lar)ın zaman zaman birbirine karıştığı izlenimine kapılmaktadır. Aynı durum Türkiye için de geçerlidir. Öyle ki neredeyse birbirinin zıttı olan Türkiye tasvirleriyle Türkiye anlatımları aslında birden fazla Türkiye'nin var olduğuna ya da var edilmeye çalışıldığına ve yeri geldiğinde bu değişik Türkiye'lerin bir ya da birden fazla Avrupalıların inşası için kullanıldığı görülmektedir. Burada atlanmaması gereken bir başka önemli nokta ise yazar her ne kadar Avrupalı siyasetçilerin Türkiye üzerinden Avrupa'yı tanımladığını iddia etse de, aslında Avrupalılar değişik Türkiye'leri tanımlarken Türkiye'nin ne olup olmadığını, yani Türkiye'nin kimliğini de tanımlamaktadırlar. Kısacası kitapta sadece Avrupa kimliğinin inşasından değil, Avrupalı gözüyle Türkiye kimliğinin inşasından da bahsetmek mümkündür. Özetle, kitabın altını çizdiği önemli sonuç, Avrupa 1999 ile 2010 yılları arasında, Türkiye'nin Avrupa'ya göre ne olup olmadığı tartışmaları üzerinden okunduğunda, Avrupa'nın bir güvenlik, demokratik değerler ve siyasal proje ve kültürel alan olarak ortaya çıkmasıyla, Avrupa'nın bir değerler silsilesi olarak kabul görmeye başlamasıdır ve Türkiye'nin bu değerler silsilesiyle yaratılan Avrupa'nın oluşumuna olan katkısıdır. Her ne kadar *Constructions of European Identity: Debates and Discourses on Turkey and the EU* başlığı sav olarak malumu ilan etse de, Avrupa'nın bu söylemsel inşasını yönetsel olarak en iyi ortaya koyan eserlerden biri olarak dikkat çekmektedir.